

TRIBUNA

REDACȚIA
Arad, Deák Ferencz-u. Nr. 20.

ABONAMENTUL
pentru Austro-Ungaria:
pe un an ..... 20 cor.
pe 1/2 an ..... 10 cor.
pe 1/4 an ..... 5 cor.
pe o lună ..... 2 cor.
N-ri de Duminecă pe an 4 cor.
Pentru România și străinătate pe an
40 franci.

Manuscripte nu se înapolază.

ADMINISTRAȚIA
Arad, Deák Ferencz-u. Nr. 20.

INSERȚIUNILE:
de un șir garmond: prima dată 14
banii; a doua oară 12 banii; a treia
oară 8 b. de fiecare publicațiune.

Atât abonamentele, cât și inserțiu-
nile sunt a se plăti înainte în Arad.

Telefon pentru oraș și comitat 502.

Scrieri nerancate nu se primesc.

Școlile de stat.

Am publicat în numărul nostru din urmă o notiță privitoare la starea culturală din cel mai neaș comitat maghiar. Cu date luate din raport oficial am dovedit, că în Csongrad, cel mai bogat și mai unguresc comitat, 57% dintre copiii obligați să umble la școală *nici n'au văzut școală*. Și aceasta chiar în reședința comitatului, în Szentes... Ce va fi în altă parte, unde comunele nu sunt așa bogate și mai îndepărtate de cum sunt aceste din apropierea -- Seghedinului? Desigur că acolo relațiunile prezintă un tablou și mai trist.

Tot raportul oficial arată că *sunt slabi și învățătorii*, deși aproape toți sunt *învățători de stat*.

Dar ce ne pasă nouă de starea învățământului dintre Unguri, — va exclama cineva.

Așa e, nu ne pasă și n'avem să plângem *nici dacă inspectorii școlari ar raporta despre stări mult mai triste*. Căci în definitiv ei sunt la putere, treaba lor cum dreg afacerile școlare. Și dacă ne oprim asupra constatării făcută de inspectorul Scossa, este numai să aducem o dovadă întru susținerea unei vechi afirmări a noastre: că proastă politică se face la Budapesta când se cheltuiesc milioane pentru *școli de stat între naționalități*, pe când între Unguri școlile-s ca val de ele, ear din cauza sărăciei în fie-care

an sute de mii cetățeni emigrează în America.

E cu atât mai de neînțeles această politică ungurească, cu cât școlile de stat dintre naționalități fac un progres încă și mai slab de cum fac cele dintre Unguri, în cazul prezent: din Csongrad, unde din clasa I primară nu s'au promovat în a II de cât 20%... Ceva ce n'am mai auzit și dacă n'ar afirma-o un inspector școlar regesc, *nici nu s'ar crede poate*..

Noi am spus-o adică foarte de mult, că școlile de stat ridicate între naționalități nu sunt de cât bani aruncați în vânt și o reclamă perversă... S'au găsit adică ministri seci la cap, cum a fost îndosebi Wlassics, pe cari netăindu-i capul să facă vre-o reformă de dai Doamne, s'au mărginit la reclama școlilor de stat între naționalități.

Au început formală goană în contra școlilor confesionale și unde numai li-s'a deschis teren, fie în urma slăbiciunii confesiunilor, fie prin perverse uneltiri, au ridicat școli de stat cu grămada.

Cunoaștem de mult aceste școli. Și de mult suntem convinși, că n'au școlile acestea să facă Unguri din noi, cum cred ori se fac a crede ministri maghiari și ziarele ungurești, cari cântă osana când se ridică o școală de stat ori când vre-un puiu de român declamă ceva în limba arpadiană... Un rău se ajunge însă: în loc ca elevii să învețe ceva carte în limba lor maternă, li-se dă instrucție într-o limbă în care numai așa ar înțelege ceva, când ar vorbi această limbă;

ei n-o știu însă nici după patru ani de școală și nu vor ști-o în veci! Nu vor ști-o pentru-că e grea și pentru-că învățătorii (de stat) cari o propun nu-și prea frământă nici ei mintea cu elevii, a căror limbă maternă necunoscându-o, e și greu să se înțeleagă cu ei. Așa, că întreaga instrucție din școlile de stat de printre naționalități este pierdere de vreme și bani risipiți...

Dacă în comitatul Csongrad abea 20% dintre elevii de cl. I au ajuns promovați în cl. II, își poate închipui ori și cine ce va fi cu fiii naționalităților supuși la instrucție ungurească. Mai ales că aici învățătorul și are motive de scuze: într'adevăr, nu poate fi ceva mai greu de cât să înveți pe copiii români, sârbi ori slovaci ungurește!

Intreg învățământul acesta este o sfortare zadarnică. Pentru a-i convinge însă despre asta și pe Unguri, trebuie să vină un ministru echilibrat la cap și curajos. Echilibrat, pentru ca să știe el însuși a controla cele ce se petrec în instrucția primară, ear nu să se lase îmbătat de frazele șovinistilor, cari în lipsa școlilor de stat de printre naționalități, n'ar mai avea cum să-și câștige merite... Curajos, pentru ca după-ce a constatat odată scăderile și șarlataniile, să nu esiteze a le da pe față, cum a făcut în cercul său de activitate noul inspector școlar din comitatul Csongradului.

Adevărat că opinia publică maghiară ar fi atunci mai săracă cu o iluzie. Dar s'ar îmbogăți cu o experiență care i-ar face mult

Notițe bibliografice.

„Treii cuvântări“ de Dimitrie A. Sturdza.

Di D. A. Sturdza este recunoscut chiar și de cei mai aprigi adversari ai săi, că deși bătrân deja, este de-o neobosită și continuă activitate. Bărbat mai muncitor n'a prea fost în România, conștiința datoriei nimeni n'o are mai dezvoltată, și puțin pun atâta devotament în îndeplinirea afacerilor publice.

Este întâiul în partid nu numai ca poziție, dar și în ceea ce privește munca.

D'aceia și cuvântările ce rostește la diferite ocazii nu sunt oratoric goală, frase frumos sunătoare, ci condensează în toate judecata unui bărbat de stat încercat, aduce amănunte asupra treburilor obștești și mai ales dă seama de *cele-ce a făcut*, fie d-sa cu persoană în serviciul statului, fie partidul pe care-l conduce.

Asemeni vorbiri cuprinde și broșura intitulată „Treii cuvântări“ rostite în corpurile legislative în Noemvrie și Decemvrie 1903 de Dimitrie A. Sturdza...

Întâia cuvântare a fost rostită la Senat (la 27 Noemvrie 1903), drept răspuns la interpellarea ce desvoltase generalul Iacob Lahovary, care făcuse un adevărat rechisitoriu contra dlui Sturdza ca ministru de război. Autorul acestor șire a fost de față când actualul prim-ministru al României a răspuns adversarului său (con-

servator). Rar în parlamentul României un ministru a reușit să risipească așa în vânt tot ce-i se imputase. Ca într-o cetate tare, dl Sturdza înconjurat de dosare și citând documente, nu numai s'a apărat de loviturile ce-i fuseseră îndreptate, dar puzderie l'a făcut pe adversar, înfundând definitiv o campanie ce se pornise pe chestia armatei (a comenzilor de tunuri și alte necesare armatei). Și cu cifre neresturnabile și cu fapte ce nu se pot tăgădui, domnul Sturdza a arătat cât a făcut pentru armată de când conduce acest departament. A dovedit cum tocmai interpellantul, ca fost ministru de război, a comis greșeli pe cari acum i-le impută lui. A fost un succes desăvârșit.

Cetită această cuvântare, ea este tot așa de convingătoare. Și convinge nu prin meșteșugul ori arta oratorică, ci prin adevărurile ce cuprinde și documentele pe cari se sprigină.

A doua cuvântare s'a rostit în Camera deputaților, la 10 Decemvrie, când cu discuția asupra mesagiului. În aceasta vorbire încercatul sfetnic al regelui Carol își formulează așa zicând principiile ce crede că trebuie să conducă pe bărbații din fruntea statului.

Reproducem din această vorbire următoarele:

„Bine a făcut un reprezentant al Parlamentului să aducă aminte cele trei precepte ale dreptului roman: *honeste vivere; alterum non laedere: suum cuique tribuere*, — să trăiești cinstit; să nu faci rău vecinului tău; și să dai fiecărui ceea-ce este al său.

„Bine a făcut, pentru-că cred și eu, că ar trebui să ne reamintim cât de des aceste prin-

cipi, obișnuindu-ne să fie nu numai pe buzele noastre, dar în inima și mintea noastră, diriguitoare a faptelor noastre. Zic aceasta pentru noi toți, ear mai ales pentru acei ce stau mai aproape de sanctuarul justiției, ca să avem totdeauna și toți conștiința că „justiția este eternă“, și că de-aceia „justiția este fundamentul pe care se ridică prosperitatea statelor și a națiunilor“.

„*Honeste vivere*“, ce semnifică în viața particulară? Să-mi dați voie, ca unui om pătruns de preceptele religioase, să aduc aminte că la Liturghie diaconul adese-ori repetă, ca să se întipărească adânc în inimile și sufletele noastre apelul — „Și toată viața noastră lui Christos Dumnezeu să o dăm“ — adică toată viața noastră să fie conformă cu preceptele acelei înalte morali, care stă scrisă în Evanghelie. Aceasta va să zică *honeste vivere*.

„Cum stă acest precept în viața publică? *Honeste vivere* în viața publică cere ca interesele și pornirile noastre personale, egoismul nostru să dispară dinaintea intereselor celor mari și permanente ale țării, ale națiunii, ale poporului (Aplause)

„*Alterum non laedere*“. În viața privată se traduce astfel: să nu gignești pe aproapele tău, pe care trebuie să-l iubești, ear după Evanghelie, ca pe tine însuși.

„În viața publică impune: să nu jignești interesele țării tale, căci acestea aparțin celor mulți, aparțin viitorului ei.

„*Suum cuique tribuere*“. În viața privată: să nu te atingi de cinstea aproapelui tău.

bine neamului unguresc și ar aduce și între naționalități pacea. Câtă vreme trebuie să fim adică tot în luptă pentru a ne apăra școlile, era de pașnică împreună viețuire e departe.

Asentările în 1904. Ministrul de hovezi Nyiri Sándor a dat un circular prin care ordonă lucrările pregătitoare pentru asentarea pro 1904, ca asentarea principală să se poată începe după rezolvirea proiectelor de recruți, încă în 24 Maiu fără întrerupere.

Programul de activitate al parlamentului. Pol Cor. anunță: După terminarea desbaterii proiectului de recruți în cercurile parlamentare se speră că proiectele pentru prolongirea provisorului financiar cu Croația, pentru tratatul comercial legal provisor cu Italia și proiectele privitoare la budgetul pro 1903 vor fi rezolvate încă înainte de vacanțele Paștilor.

Senatul României a primit cu 82 voturi, contra 14, proiectul de lege a organizării comunităților rurale.

Sâmbătă acest proiect a fost depus și la Camera, unde cerându-se urgența, aceasta a fost primită cu 79 voturi contra 16. Astfel încă în săptămâna aceasta proiectul va fi discutat și desigur și primit în Camera, așa că în curând România va fi înzestrată cu o nouă lege menită a întări jărănimea.

Tisza despre democratism. Tisza a ținut cu ocaziunea unui banchet, dat în onoarea sa de clubul liberal din Budapesta, un discurs despre democrație. «Democrația, a zis el, unește egalitatea și libertatea cu liberalismul. Democrați putem fi și în sclăvie; egalitatea se poate produce între noi și atunci, când tăiem în luptă capul celui ce e mai înalt ca noi sau când tăiem mâinile celui ce are forță mai mare de cât noi. O astfel de democrație nu poate duce la scop, ci numai aceea democrație, care caută egalitatea în egalitatea drepturilor și face liber terenul ori și cui, care vrea să-și folosească neîmpedecat puterea personală în concurența generală. Democrat în

sensul cel mai nobil al cuvântului este acel om, care nu privește pe de aproapele său cu invidie, care respectează în fiecare om puterea ce zace într'însul și nu puterea câștigată prin prerogative sau prin alți factori ai hazardului, căci această putere n'are basă înaltă morală, ci numai aceea putere, care ajunge la suprafață prin individualitate. Aceste sunt ideale, la care trebuie să nisuim, dacă voim, ca națiunea noastră după 1000 ani să-și împlinescă chemarea într'o epocă și mai frumoasă».

Alegerea dela Nădlac.

Alegerea care se va face Mercuri în Nădlac va fi nu se poate mai inversunată. Ambii candidați luptă din reputeri și partidele și-au adus acolo pe cei mai încercați luptători.

Cheia situației sunt — Români.

Dacă ei vor sta acasă, kossuthistul Nagy ar reuși să-și adune destule voturi printre Unguri, mai ales dacă ar reuși să primească ajutor și dela partidul lui Szücs.

Se dă însă ca împlinit faptul că o înțelegere s'a stabilit între partizanii lui Szücs și Hász, dând împreună luptă pe chestie confesională: nu vor să lase anume ca un Ovreu să câștige mandatul.

Cât despre Români, d-nii Dr. Vlad au fost Duminecă în Nădlac pentru a se orienta.

În momentul când punem ziarul sub presă, primim știrea că sforțări extraordinare fac ambele partide pentru a-și trage și pe Români în luptă.

Eri a fost în Nădlac și va fi până la sfârșit și Kristóffy József, fostul deputat și actualul fișpan la Sătmar. D-sa s'a dus și la biserică ear după aceea, înaintea școlii a ținut vorbire.

D-nii Dr. Suci Dr. Vlad și Dl Birăuț (din Budapesta) d'asemeni s'au întreținut cu poporul, căutând să-și țină pe toți calzi în sentimentul pentru neam și datoria pentru steagul național.

În viața publică: ca toți indivizii, partide și păturii sociale, să respecte interesele Statului, să nu se atingă de măreția și de prestigiul lui, să nu caute să-l dărâme ca să satisfacă pornirile lor, și să-și servească cu credință și cu dragoste.

Bine a făcut dar fostul magistrat, azi reprezentant al națiunii, să ne readucă aminte preceptele eterne sub care trăiau strămoșii noștri.

Dar d-sa a vorbit numai de două din aceste reguli: *Honeste vivere și Suum cuique tribuere.*

A uitat d-sa preceptul din mijloc: „Alterum non laedere“, care este strâns legat de celelalte două, și care dimpreună cu dînsule formează un singur mănunchiu, din care nici o vârguță nu poate fi sustrasă, fără să jignească puternicia întregului tot.

D-sa a uitat să ne aducă aminte la toți, mai ales când stăm și lucrăm în Parlament, că tustrele aceste precepte ale Dreptului roman ajung la o concluziune mare, la o lege conducătoare a vieții omenești și anume: că *justitia este voința necurmată și neclintită de a da fiecăruia ce i-se cuvine.* Încep instituțiile dreptului roman astfel: „*justitia est constans et perpetua voluntas jus suum cuique tribuere.*“

Și mai la vale:

„Puterea nu este nimic. Numai puterile Statului stau în picioare! Lor servim cu toții. Oare când suntem la guvern nu suntem servitorii ai Statului? E o expresiune cu totul nepotrivită: „vreau puterea“, căci nimeni nu-și poate apropia puterea Statului de cât acele organisme care sunt indicate de Constituțiune. Ca

persoană, numai Regele, are, pe deplin, o parte din puterea Statului — puterea executivă — și împarte cu parlamentul, nu cu vre-un membru al Parlamentului, puterea legislativă. Și dacă, cu toate acestea, Regele se recunoaște ca slujbaș al Statului? Dar slujbașul nu poate să zică: „vreau puterea“. (Aplause).

A da asalt la putere, este a pași peste Parlament, peste puterea judecătorească, care dă sentințele sale în numele Regelui, și peste Rege. Așa vorbește cârticica, care se întitulează *Constituțiunea.* (Aplause).

Și mai este și puterea judecătorească. Trei puteri recunoaște Constituțiunea, dar nu recunoaște puterea ministerială.

Și puterea aceasta își are regulile ei, și regulile ei sunt ear fixate în Constituțiune.

Ce sunt slujbașii Statului, o spune foarte frumos apostolul Pavel: — „Dregătorii sunt slujitorii ai lui Dumnezeu, ție spre bine, cu însăși aceasta îndeletnicindu-se.“

Tot în această vorbire face icoana situației finanțelor țării, la regularea cărora are un merit neperitor.

În a treia cuvântare răspunde acuzelor ce i-s'au format pe chestia națională.

Reproducem din această vorbire următoarele:

„D. Cantacuzino a amintit că pe la 1894, eu am adus cestiunea națională în mijlocul Parlamentului cu cuvântări foarte calde și frumoase, și a conchis că acele accente nemerit

PENTRU ABONENȚII NOSTRI.

Fiind spre finea cuartalului, rugăm pe toți cei cărora le expiră abonamentul la 1 Aprilie n. să bine voiască a-și reînnoi din vreme, încă de p'acum, abonamentul, ca astfel regulata expediție a ziarului să nu sufere întrerupere ori întârziere.

Facem din nou atenți pe toți cititorii, că abonamentul este a se plăti anticipative, deoarece-ce și noi d'as menii astfel trebuie să facem plățile. Să nu se simtă nimeni atins în încrederea ce trebuie să ni-o înspire dacă pentru regulatul mers al administrației ne am simțit îndemnați a trimite ziarul numai celor cari și-au plătit înainte abonamentul ori prin vre-o scrisoare ne-au avisat să i trimitem „Tribuna“... Îndeosebi prietini să nu fie superați, ci să ne permită ca dacă pretindem punctualitate și sprigin, apoi în primul rînd pe ei să-i socotim datorți a da exemplu în tot ce privește bunul mers al ziarului. Ear fără regulă administrativă, nu se poate susține un ziar, fiind prețul abonamentului singura noastră sursă de susținere.

Administrația „Tribunei“.

AFACERI BISERICESTI.

Sinodul arhidieceșan gr. cat. e convocat, scrie „Unirea“, de Excelența Sa Mitropolitul pe Marți, după Dumineca Samarineni, în 10 Maiu.

Convocarea se face la dorința Clerului arhidieceșan pentru regularea dotațiunii preoților.

Un sas despre Români și Sași.

Cu prilejul adunării de candidare, marile industriaș sas Copony, se știe, a ținut alegătorilor sași din Brașov o vorbire.

Dl Copony zice, că esența politicii săsești trebuie să fie întărirea economică, păstrându-se în același timp particularitățile de rasă.

erau să se audă din gura mea și astăzi, într'o situațiune mai turburată de cât era situațiunea de acum 10 ani. D-sa crede că în această interval avântul generos al unității culturale a fost stins de mine peste Carpați prin suprimarea școlii de la Brașov, și peste Balcani, prin suprimarea școlilor din Macedonia. Uită însă d-sa că peste Carpați, școala dela Brașov n'a încetat o singură zi d'a funcționa, și că, prin urmare, aserțiunea sa era neexactă și că școlile din Macedonia suprimate erau școale fără școlari, și cu profesori șezând în București și ajutând a spori manifestațiunile sgomotoase ale amicilor d-lui Cantacuzino. D-sa uită că spre Macedonia luau avânt bicicletele, cari însă nu ajungeau să treacă Dunărea.

D. Cantacuzino a mers încă mai departe și m'a acuzat că am sfărîmat idealul național atât în Ungaria, cât și în Macedonia. Vă marturisesc că dacă a-și fi fost sau sunt atât de puternic ca să pot sfărîma un ideal național, apoi cel dintâi lucru ce a-și fi făcut, ar fi fost să sfărîm partidul bizantin, căci acest partid bizantin reprezintă o rămășiță a relelor, sub care a gemut poporul românesc în decursul mai multor secole, și astăzi vrea să se impună națiunii, împedecând-o de a pași înainte pe calea cea nouă a desvoltării sale.

Dar să admit pentru un moment, că m'ași fi încercat să sfărîm idealul național. Întreb pe dl Cantacuzino: de ce a stat d-sa cu brațele încrucișate și nu s'a ridicat cu toată energia ca să mă sfărîme pe mine? Sau în adevăr și serios crede d-sa că un ideal național se poate sfărîma de un om?

Fiind puţin la număr, Saşii numai așa se vor putea afirma în această țară, dacă vor fi superiori ca inteligență și prosperare economică, s'au cel puțin egali cu celelalte popoare.

Apoi continuă:

„In ce privește raporturile noastre cu celelalte naționalități nemaghiare din această țară, în special atitudinea noastră față cu Românii ce ne înconjură, trebuie să trăim cu dinșii în bună înțelegere, fără însă să ne alipim prea tare de ei și fără să intrăm în alianțe prea strânse, de oare-ce căile lor nu sunt căile noastre, ear ținta noastră nu e și a lor.

„Suntem un popor mic, și trebuie să alegem acele mijloace și căi pentru conservarea noastră, cari se potrivesc relațiilor noastre. Spre acest scop noi avem necesitate de liniște și de pace, și acestea le putem găsi în prima linie, atașându-ne la națiunea conducătoare a acestui stat, pe cât ni-se dă posibilitatea.

„In această atașare trebuie deci să încercăm a ne afla salvarea, atașarea aceasta însă să nu fie fără condițiuni, ci să fie așa, ca să ni-se ofere o garanție pentru existența îndreptătită. Trebuie să ni-se garanteze aer și lumină în măsura la care avem dreptul, spre o vieță etnică, căci numai în acest cadru putem fi folositori și patriei.

„Trebuie să ni-se garanteze în această atașare școala și biserica, autonomia, limba în oraș și la țară, precum și promovarea comerțului și industriei, a economiei noastre populare peste tot, dacă e vorba ca alianța aceasta să fie durabilă.

„In cadrul acesta promit în această oră solemnă cu fidelitate deplină, că voi lucra cu toată știința și puterea mea“.

Finanțele României.

Iată cum a fost făcut de comisia bugetară a Camerei, bugetul general de venituri și cheltuieli al Statului pe exercițiul 1904 — 1905 ;

Venituri: lei 234.947.212 și 80 — cheltuieli lei 226.215.283 și 16, și împreună cu fondul pentru deschidere de credite, în sumă de lei 1.341.716 și 84 lei 227.557.000, adică cu un *excedent* de lei 7.390.212 și 80.

La cheltuieli, datoria publică figurează cu o anuitate de lei 86.732.778 și 36 bani.

Ședința Academiei române.

Vineri după amiază, Academia Română a ținut eră a doua ședință publică din sesiunea în care este convocată. A presidat dl P. S. Aurelian, președintele Academiei, care, după-ce s'a cetit sumarul ședinței precedente, a dat cuvântul dlui I. Bianu.

Dl I. Bianu a vorbit despre „o veche episcopie rămasă necunoscută în țara românească“, dând la lumină un punct din istoria noastră bisericească ignorat până acum de toată lumea.

D-a a dovedit anume, pe baza unor hrisoave și documente vechi, că la Strehaia pe Motru a existat un episcopat în prima jumătate a secolului XVII, episcopat care a durat 15 ani și a avut un singur episcop, anume Daniel.

Asupra acestui episcopat însă sunt multe puncte obscure : așa, între altele, nu se știe de ce, în urma căror împrejurări s'a înființat. Ceea-ce se știe e că, după-ce a existat 15 ani, episcopatul s'a contopit cu eparhia de Rimnic.

Dl Bianu a enumerat toate hrisoavele în cari se vorbește de episcopatul dela Strehaia și a terminat adogînd că aci a fost pe vremuri o mănăstire și că se crede cumcă la Strehaia a fost când-va reședința banilor Olteniei.

După dl Bianu a mai luat cuvântul dl general Brătianu care a vorbit despre însemnătatea istoriei naționale din punct de vedere militar și apoi ședința s'a ridicat.

Războiul ruso-japonez.

Știri sosite din străinătate prin poștă.

Flota voluntară rusă.

Flota voluntară rusă se află pusă sub patronajul efectiv al ministerului de război. Ea este dirijată de un amiral, numit de țară, cu titlul de inspector. Totuși, însă, flota voluntară rusă depinde de o societate privată cu sediul la Odessa. Acolo se imbarchează materialul și personalul

pentru Port-Arthur sau Vladivostok ; la întoarcere merge la Hen-Ken ca să încarce ceai pentru Rusia.

Flota rusă voluntară datează de la 1877 și se datorește inițiativei mai multor comercianți particulari, cari, văzînd cu câtă dificultate se făcea transportul de trupe, au hotărît să înființeze o flotă voluntară. Marele Duce Moștenitor fostul țar Alexandru al III-lea de mai târziu, se puse în fruntea inițiativei și într'un interval relativ foarte scurt, s'a strîns suma de 2 milioane ruble, cu care s'au cumpărat din Germania primele 4 vase. Vasele acelea au sosit tîrziu și n'au putut participa bine în războiul din 1877, dar ideea de a se crea o flotă voluntară destinată pentru transportarea trupelor spre Siberia orientală s'a realizat.

Extensiunea imperiului rus în Extremul-Orient a dezvoltat traficul flotei voluntare în proporții considerabile. Astăzi are 8 mari vase de mai mult de 20.000 tone de capacitate, cu o viteză de 20 noduri, și încă vre-o 10 steamere de o viteză mai mică, destinate pentru transportul trupelor. Personalul e al Statului în parte. Pe fiecare vas, comandantul, unul sau mai mulți din ofițeri, și 80 la sută din echipajul aparțin marinei speciale. Armamentul acestor vase comportă 4 tunuri de 15 centimetri.

Telegrame.

Londra, 20 Martie. Debarcarea Japonezilor la Cemulpo se face cu greutate din cauza frigului mare și a sloiurilor de gheață. De altfel Japonezii au făcut pregătirile pentru-ca să înlesnească debarcarea și sunt provăzuți cu tot ce le trebuie.

Rușii întârzie înaintarea lor în Mandjuria din cauză că nu au nici conducători în cari să se încreadă. Astfel și zilele trecute niște Ruși au ajuns găzduiți la Soengceong, spre sud-vest de Jalu, în așa casă coreeană în care așteptau japonezii travestiți, cari au și aflat în acest chip tot ce au de gând să facă Rușii.

La hotarul Correi sunt concentrați 90.000 Ruși, cari n'asteptă de cât sosirea generalului comandant Kuropatkin, pentru a lua ofensiva.

Reese din toate acestea, că acușările nu sunt alta de cât niște flori de retorică, din dosul cărora se întinde o mare pustietate.

Să dau dovezi pipăite. S'a răsturnat guvernul lui Ioan Brătianu și a venit partidul conservator la guvern. Întreb: de ce nu a întărit atunci idealul național astfel ca nimeni să nu-l mai poată zdrobi? S'a răsturnat al doilea guvern național-liberal, când am mai fost eu Președinte al Consiliului, și earăși au venit conservatorii la guvern. Întreb: ce au făcut atunci, ca să nimicească toate urzirile mele în contra idealurilor naționale? Căci aceste urziri ale mele au isbutit a zdrobi acele idealuri, după cele zise de dl Cantacuzino. Au pus în mișcare biciclete și lăutari spre Macedonia. Aceasta ne-a afirmat-o din nou regisorul acestei reprezentațiuni teatrale! (Ilaritate).

De ce dela 1899 la 1901 nu a așezat temelia acțiunii culturale astfel ca nici eu, nici altul ca mine, să nu o poată clinti? Fiind la guvern și lucrînd spre realizarea de idealuri naționale dl Cantacuzino nu a rămas la guvern ca să le îndeplinească. Șezînd cu brațele încrucișate, a obosit curînd, după câte-va luni, și a cerut ajutorul d-lui Carp, pe care fără milă l'a răsturnat, nu pentru cauza idealurilor naționale nerealisate, ci pentru vanității personale și individuale. Dar dacă junimiștii d-lui Carp sunt așa de negri, precum îi descrieți, de ce l'ați invitat cu multe complimente să vă înlocuiască, când erați osteniți și obosiți?

Dar idealul național era faptul că ați împins țara spre faliment, cu inimă rece și nesimțitoare?

Ideal național era să aduceți regatul român la marginile prăpastiei?

Să rememorăm faptele, pentru ca să vedem dacă acușările ce mi-se aduc sunt drepte, ori nedrepte. Nu sper ca dl Gheorghe Cantacuzino și al săi să recunoască netemeinicia acușărilor ce fac! Nu, dar e bine a se reîmprespeta memoria, pentru-că astăzi, mai din depărtare, se va vedea cu câtă ușurință de cugtare și de conștiință mi-s'a adus cea mai gravă acușare ce să poate face unui om, aceea de a-și fi trădat neamul și patria.

Aduceți-vă aminte, că se ridică această acușare, care și astăzi mi-se aruncă în față, nu numai fără o umbră măcar de dovadă, ci mai ales spriginindu-se pe un act fals, plăsmuit în oficina bizantină. (Aplause).

Această acușare însă depărtează pe cei ce o fac de regula iustiniană: *honeste vivere, alterum non laedere, suum cuique tribuere.*

Eată, Domnilor, ce ziceam eu la 1893: „Suntem cumpăniți în fapte și e de nevoie, în transformarea orientului european, de cumpăneală mare. Știm să cumpănim împrejurările. Nu ne-am dat la desordine, din cari pentru noi siguranță într'un viitor temeinic nu poate țeși“... „Să-și închipuiască cine-va un moment, că în colțisorul de pămînd ocupat de regatul român nu ar exista acesta; oare nu ar lipsi punctul cel mai stabil și mai luminos în descurcarea cestiunii orientale? Nu ar fi ridicată pedica care oprește ciocnirile cele mai chaotice?...

Se poate zice: dacă nu ar exista România, ea ar trebui inventată. Din norocire România există, dar trebuie să o păstrăm și să o asigurăm“.

Crede dl Cantacuzino că aceasta nu este cestiunea națională? Și poate d-sa să vină să spună că am făcut ce-va ca să se strice această situațiune?

Eu nu am împins țara spre prăpastia falimentului, spre prăpastia rușinei, spre prăpastia controlului financiar european. Aceasta este acțiunea bizantinismului. (Aplause)

Se înțelege că acei cari trăiesc tot cu gândurile la timpurile stricăciunii țerei noastre nu se tem de un control străin și nu au fost cuprinși de groaza unei astfel de situațiuni.

Cestiunea națională? Când trimiteați oamenii de nimica ca să cutreiere străinătatea, bătînd la ușile tuturilor zarafilor și discreditînd astfel România și poporul român!

Să-și reamintească dl Cantacuzino, că atunci, când spuneam în Senat cele ce am menționat; pe atunci „Timpul“, ziarul oficial conservator, și alt ziar „Irredenta Română“, a lui Bonifaciu Florescu, treceau Carpații ca să țină Transilvania.

Ce spuneam tot în 1893? „Este important, ca nici un român cu mintea teafără, cu conștiința clară de datoriile sale către patrie și neam, să nu se lase a fi amăgit un singur moment de cursele ce se întind neamului românesc întreg și regatului român în particular, prin jucăria periculoasă a „Irredentei“.

DIN ROMÂNIA.

Ceartă în familie. Sub titlul *Mişel*, „Epoca“ scrie: Acest calificativ îl aplicăm autorului articolului de fond din „Conservatorul“ de ieri.

Și dacă atât nu e destul, adăugăm și epitetul de mincinos întru cât delatorul în cesiune înaintează și afirmațiunile neexacte.

În articolul cu pricina e vorba de strada Enei. Știut este în ce mod demn dl Marghiloman încât, acum de curând, dl gen. Manu a refăcut la Senat aceeași teorie.

Totuși e știut câtă larmă au făcut februaristii pe tema pretinselor retractări ale dlui Marghiloman.

Ascultați acum în ce termenii vorbesc aceiași oameni despre strada Enei.

„Este iarăși știut, scrie „Conservatorul“ că cel mai aprig susținător al coborîrii în stradă nu au fost nici dl G. Cantacuzino, nici dl general Manu, nici dl General Lahovari.“

Afirmație exactă pentru dl general Lahovari — care pe atunci era militar — dar neexactă pentru ceilalți.

Dacă am consimți să alunecăm și noi pe terenul delațiunilor, am putea povesti lucruri interesante despre o propunere de subscriere de fonduri și despre menirea ei.

Da chiar față de delatori nu ne vom coborî pe acest teren.

Mai departe, „Conservatorul“ să leapădă de strada Enei atribuind-o dlui Maiorescu, Marghiloman și Filipescu.

Or, în privința unuia din aceștia și anume în privința dlui Filipescu, însuși amicii „Conservatorului“ au mărturisit altminteri, noi nici n'am spune-o — că a fost adversar hotărît al orî cărei mișcări de stradă.

Totuși se hotăresc cele ce s'au întîmplat, și iată cum cei ce ponegrau pe dl Marghiloman povestesc evenimentele:

„Este știut și în deoște știut că și în ziua când s'a întîmplat desordinea din str. Enei și în desordine precedente nici odată și nimeni n'a văzut în stradă luptându-se cu virtușie, nici pe dl Cantacuzino, nici pe dl General Manu, nici pe dl Take Ionescu, însă foarte mulți au văzut pe dl Filipescu luptând piept la piept, cu bătăușii regimului.“

Aceasta poate fi exact. Dar ce mișelie ca cei ce au dosit dela împlinirea hotărîrilor lor să arate cu degetul pe un tovarăș de luptă care, în contra convingerii lui, s'a supus deciziunilor altora!

Afle nerozii ce ascultă încă azi de îndemnul acestor triste personaje la ce să pot aștepta dela dinșii.

*

CANTIANI ROMÂNÎ.

Germanii au serbat la 12 Februarie aniversarea de o sută de ani a morții lui Kant. Multă lume va fi cetit la noi cu deplină răceală, că Nemții adănci, dar obscuri, fac o serbare, ce poate interesa cel mult pe filosofi.

Și totuși, are și lumea noastră motive să cugete cu oare-care recunoștință la Kant —, pentru-că și el a luminat când-va țărilor românești. Le-a luminat din vorba și scrisul unor bărbați, cari au însemnat mult în dezvoltarea culturală a Românilor; apoi a dispărut cât-va timp, pentru a se ivi din nou, în mijlocul „Junimeii“ literare din Iași.

Despre „Junimea“ știm toți, mai mult s'au mai puțin exact, în ce raport s'a pus cu filosofia germană; nu este nevoie a vorbi despre ea; dar pe vechii cantiani români i-am uitat, întru cât erau cantiani, nu și în alte fețe ale lor. Cătorva dintre ei voesc să le dedic o pagină de amintiri.

Intăiele influențe ale lui Kant apar — faptul pare ciudat — în notole, cu care I. Budai-Deleanu a însoțit „Țiganiada“ sa. Aiurea s'a dovedit că această epopoe comică nu era o simplă scriere de haz și că ea avea tendințe raționaliste, antibisericești (nu și anticreștinești), în acelaș sens, în care este antibisericească, antipreotească scrierea lui Kant: Die religion innerhalb der Grenzen der blossen Vernunft (1793). Din notele lui Budai și din capitolele scrierii citate a lui Kant se pot pune în paralelă pasaje, care confirmă influența afirmată.

Dar s'ar putea zice: Idei identice se află și în alți scriitori contemporani cu Budai-Deleanu

D. Ion Calinderu a trimis zilele acestea ministerului de culte o adresă despre cheltuelile ce a făcut administrația Domeniului Coroanei, de la 1 Aprilie 1902 până la 31 Octombrie 1902, pentru bisericile și școlile de pe Domeniile Coroanei.

Suma totală se urcă la 106.930 lei 50 bani, afară de 11.189 lei 80 bani ce s'au cheltnit, în același interval de timp pentru teatrele sătești, pentru societățile culturale-economice și pentru ajutoare date locuitorilor sărmani și celor păgubiți de întîmplări neprevăzute. Cheltuelile pentru biserici și școli au fost făcute, parte pentru construcțiuni și reparațiuni parte pentru material și obiecte bisericești, pentru material didactic, grafiicațiunii învățătorilor, ajutoare școlariilor săraci, grădini școlare, expozițiuni, bibliotecii și altele.

În vederea neîncetelor ajutoare și sacrificii ce face administrația Domeniului Coroanei, pentru aceste instituțiuni, dl Calinderu, care a dat de altfel la timp toate instrucțiunile agenților Domeniului Coroanei, roagă pe minister a dispune ca învățătorii și preoții să poarte toată grăja pentru conservarea localurilor și a materialului.

Publicând această notiță, nu putem să nu ne exprimăm dorința ca fapta administrației Domeniului Coroanei, să fie imitată de-cât mai mulți dintre proprietarii rurali.

Opinii rusești asupra războiului.

Rusia revoluționară. — Perfidia Japonezilor. Incapacitatea și incuria lui Alexieff.

De sigur, e foarte interesant să cunoaștem modul cum apreciază actualul război, Rusia revoluționară.

Membrii acestei mișcări, cari trăesc și scriu afară de Rusia sunt nemiloși în critica lor față de incapacitatea Rusiei oficiale.

Redactorul, însărcinat cu chestiile rusești al ziarului „L'Europeen“, scrie în ultimul număr din această revistă un foarte aspru articol, în care vrea să arate, că presa oficială rusească ascunde incapacitatea și incuria comandantului Alexieff, acuzînd pe Japonezi de trădare și perfidie. „Cea mai mare minciună, scrie „L'Europeen“, care o spune presa taristă de la începutul războiului este aceea relativă la modul perfid cu care Japonezii au început acest război fără să prevină pe Ruși. Or, desmințirea acestei minciuni o găsim însăși în presa rusă.

În „Wostocnay Westnic“ a apărut un interviu al unuia din colaboratorii acestui ziar cu d. Kavakami, agentul comercial al Japoniei. Acesta întrebă de ce Japonezii au părăsit Wla-

divostoc în primele zile ale lunii Ianuarie răspunsuri:

— Ministerul afacerilor străine m'a informat printr'o circulară în care îmi ordona să propun Japonezilor care locuiesc în Vladivostoc să părăsească la vreme orășul în vederea complicațiilor iminente. Pentru a se reîntoarce în țară, ministerul le ofera nava Afridi. Prin urmare conchide, autorul acestui articol, din primele zile ale lunii Ianuarie se știa de iminența războiului, nu din auzite, ci pe cale oficială.

În această stare de lucruri ruptura oficială a avut loc la 24 Ianuarie, iar atacul Japonezilor s'a produs în noaptea de 26 spre 27. Atunci unde este trădarea și perfidia? Mai departe autorul articolului se întreabă: „Ce a făcut guvernul rus și Alexiefful său, pentru ca un război pe care acesta din urmă îl provocă de mai multe luni să găsească flota rusă absentă de pe teatrul de război. Pentru ce atunci prevocările lui Alexieff și atâtea milioane cheltuite aceste milioane, fiind-că războiul odată izbucnise, nu mai în urmă au început să se trimească trupe, să se organizeze intențența, Crucea-Roșie, și chiar înaltul comandament superior, recunoscându-se între altele, din prima zi, că marina nu e bună la nimic.“

În definitiv, toată lumea recunoaște incapacitatea și incuria guvernului rus și a agenților săi.

Mai departe citim:

„Japonia nu este responsabilă de incapacitatea lui Alexieff care risipind flota ne-a răpit mijlocul de a respinge de la început flota Japoneză și de a împiedeca debarcarea trupelor inamice în Coreea, ceea-ce ne obligă acum la un lung război pe uscat.“

Iată cum se găsea risipită flota de război rusească.

„Flota rusă, la 23 Ianuarie, ziua rupturii era risipită, din ordinul lui Alexieff, în Extremul-Orient în modul următor: 4 nave de război la Vladivostoc, 19 la Port-Artur, 2 la Chemulpo, una la Șangai, și una la New-Tchi-Vang. (Torpi-loarele nu intră în aceste calcule).“

Zilele de 24 și 25 Ianuarie se petrec într'o incurie absolută. Guvernul rus și statul-major al marinei uită cu desăvîrșire pe Variag și Koreitz la Chemulpo și pe Mandjur la Șangai expunându-le unei pierderi fatale.

La 26 Ianuarie a avut loc atacul tragic al lui Koreitz: se știa ceva la Port-Arthur?

Și într'un caz și într'altul s'a păstrat o inactivitate criminală; nu au stîns farul și astfel s'a luminat drumul japonezilor care veneau să ne atace.

Pe de altă parte, navele nu proiectează electricitatea și nu explorează marea. În sfîrșit nu se întreprinde nimic pentru siguranța escadrei și

d. e. în teologii cantiani, din cari asemenea ar fi putut trece în opera teologului I. Budai-Deleanu. Se poate și aceasta. Ideile n'ar fi mai puțin cantiane. Imprejurarea care mă face să cred într'o influență directă, este următoarea: Operele lui Kant se citeau foarte mult la Viena, Lemberg și în Transilvania, unde a trăit autorul român; în special opera citată mai sus era în Transilvania atât de populară, încât preoții protestanți o dau chiar și în mâna tinerilor ce se preparau pentru ceremonia confirmației! Știrea aceasta ne-o transmise Bedeus von Scharberg în autobiografia sa. Ar fi dar de mirare, să nu fi cunoscut Budai, teologul, eruditul, poetul român, ce cunoșteau și băieții de pe băncile școlilor.

Cu George Lazar trecem pe un teren absolut sigur. Lazar studiasse în același oraș, ca și Budai, în Viena, unde Kant era combătut cu înverșunare de teologii ultramontani, pe care liberalul Lazar îi ura. Venind la București, Lazar aduse cu sine entuziasmul pentru filosofia cantiană și-o introduse în școala dela Sf. Sava.

Faptă îndrăznească a celui dintăiu războinic cantian român! Grație lui G. Lazar, Kant triumfă asupra lui Condillac. Triumful nici nu-i va fi fost — poate — ușor. Condillac era adică popular; el se cetea în original, dar îl populariseră și Grecii cu traduceri lor; acestia traduseră și pe unii aderenți ai lui Condillac, ca d. e. pe italianul Soave și pe Destutt de Tracy, cu ale sale *Éléments d'idéologie* (1801—1805); pe Tracy îl propuneau și în școlile lor din București. Eliade Rădulescu asemenea cunoaște pe Condillac; și-și scrisese mai apoi, după el, gramatica dela 1828, pe care o socotia, din cauza a-

ceasta, o gramatică „filosofică“. În mediul acesta veni și profesorul Erdeli ca aderenț al filosofului francez. Între Erdeli și Lazar se dete lupta, și triumfă Lazar cu Kant. Pentru-că — zice Eliade Rădulescu în biografia ce a scris despre Lazar, și anume după ce a povestit despre tendința lui Erdeli de a propune filosofia după Condillac: „Aceasta fu o ispită lui Lazar; îl supăra să nu vază o sistemă urmată; simțea și cunoștea amestecul ce ar fi urmat în învățatură; se vedea silil sau el a schimba pe Kant sau Erdeli pe Condillac, cu toate că, ce este drept, vrea mai bine să rămăe jos Condillac pe lângă Kant. Lazar, cu toate că cunoștea bine limba franceză, cu toate că trăise între Francezi, în vremea armiei lui Napoleon, pe care îl iubea dimpreună cu Francezii lui și vorbea adesea cu dinșii, însă filosofia franceză zicea că trebuie să-și scoată căciula înaintea celui nemțești și prin urmare pe Condillac, cu toate descoperirile sale, nu-l avea de mare lucru în filosofia veacului“ (Curierul românesc, 1839, p. 264).

Despre efectele produse de filosofia lui Kant asupra elevilor lui Lazar nu am nici o știre scrisă. Dar Lazar era un profesor apostolic, vorbea cu focul convingerii tari, cu entuziasm; deci putem crede, că fără nici un efect n'a rămas deși efectele se vor fi ivit poate cu greu. Elevii din București erau adică destul de răi pe atunci. Autoritățile școlare îi priveau cu multă neîncredere. Ele s'au văzut silite să le interzică d. e. (pe la 1838) chiar și umblatul cu steaua, care devenise prilej de mări necuviințe; ear doi trei ani mai târziu Eliade îl descria foarte sever (1840—1841).

inaltul comandament nu'și face datoria“,

Prin urmare, conchide articolul, zădarnic se strigă că Japonezi au întrebuințat perfidia și trădarea!

Escadra rusă din Marea Neagră.

Escadra rusă din apele Mării Negre este o fracțiune a flotei imperiale rusești. Vasele escadrei sunt construite la Nicolaief, Sevastopol etc.

Piesele din care se compune sunt: trei cuirasate ce datează din anul 1887. Numele lor sunt: Cestia, Caterina II, Sinope. Capacitatea acestor trei vase sunt de 20 mii tone. Vasele acestea servesc cu deosebire să forțeze o trecătoare, și 'ca să lupte în contra întăririlor. Comportă 6 tunuri de 30 cm. dintre cari 4 înainte. Mai au 7 tunuri de 15 cm. și 7 tuburi aruncătoare de torpile. Cuirasa lor are o desime de 40 cm. și fac 16 noduri.

Vasul *George Pobiedonets* e posterior cu 7 ani. Lavendzat-Apostolov, Rostislav au o capacitate de 8500 ton. Au la dispoziție aproape aceiași artilerie ca cuirasatele, au două tunuri de calibru mare, înainte, două îndăr t, și piese mijlocii pe de lături. În fine *Tria-Svietitelie* și *Knief-Potenkin* sunt două cuirasate recente de 12.500 tone cari se aseamănă celor din Baltica și au o apărare mai complectă în contra forturilor.

Aceste opt cuirasate constituie bucățile de linie, ele sunt puțin omogene ca calitate nautică. Flota din Marea Neagră mai are și câte-va canoniere. Pentru transportul trupelor posedă opt steamere în cari ar încăpea 10,000 de oameni. Mai sunt în construcție la Sevastopol trei cuirasate, dar nu vor fi terminate decât peste vr' o doi ani.

NOUȚĂȚI. BCU

ARAD, 21 Martie 1904.

— **Contra-candidatul lui Héderváry.** La Timișoara aproape 200 alegători au ținut o adunare, unde au decis să ofere mandatul cercului devenit vacant în urma numirii fostului său deputat, ministru a latere — profesorului dela universitatea din Budapesta Dr. Földes Béla, care în present este membru extern al partidului apponyist. Astfel de nou candidatul

Din aceeași cauză ered că nu a fost fără intenție, nici când al treilea cantian român, A. Tr. Laurian, vorbind către elevi, rostea la 1845 în al său Cuvînt academic (pag. 12) ținut cu prilejul examenelor, vorbe de cea mai mare iubire pentru idealul moral-cantian.

După Laurian, — Descartes, Leibnitz, Wolf, Hume nu făceau „decât junețea filosofiei moderne“, după el, „bărbatul care să o înalțe la țarie și constanță bărbătească se arată în Königsberg.“ Acestul bărbat Laurian îi consacră apoi rindurile ce urmează, rinduri interesante și ca probă de vechiu stil filosofic-român: „Emanuel Kant, un om plin de geniu, cu o nespusă diligență și adornat cu cele mai frumoase cunoștințe, observă defectele cercetărilor făcute atât de dogmatici cât și de sceptici, ia mintea la critică, îi desbate facultățile, îi determină marginile până unde poate cu dreptul să se întinză, o înalță făcându-o centrul cercetărilor, însă tot de odată o strîmtoarează prin rezultatele lor. Măsoară ambitul obiectelor, cunoștințele după puterea facultății cunoscătoare, întemeiază și determină câmpul cunoștinței și al credinței. Însă meritul cel mare al lui Kant, ca și al lui Socrate, este deșteptarea atențiunii asupra laturii practice a vieții, asupra moralei și recunoștința primatului rațiunii practice pe lângă formele cele rigide ale rațiunii teoretice, pentru că a lucra moral e poruncă absolută, dară a-și câștiga cunoștința și a le lăți, e numai o poruncă relativă a rațiunii, prin urmare înțelepciunea practică, care se arată în eserițiul virtuții, este scopul suprem al vieții“...

Doi ani mai târziu (1847) Laurian publică întâiul volum al unui sistem filosofic cantian, o

Héderváry va avea contracandidat, al cărui adevărat desvoaltă o acțiune febrilă în cercul Timișoara.

Zipserii, desupra cari Jókai scrisese că într'atâta s'au maghiarizat, încât pot fi considerați ca sunt „kurucz“-i, fac mare supărare patrioților șovinisti. Presa maghiară înregistrează adică faptul că ținându-se mai zilele trecute adunarea generală a industrișilor din Lócse, când s'a început citirea raportului și în limba maghiară, Zipserii au făcut așa gălăgie, strigând: „Suntem Nemți, nu Unguri“, încât nu s'a mai putut urma citirea. Capitanul de poliție Tilkovszky a încercat să restabilească ordinea, dar Zipserii nu se lăsau, ear când au fost amenințați că vor fi dați în judecată, sub conducerea vice-presidentului Rombauer au părăsit sala, zicând că nu suferă batjocura ca să li-se citească raport unguresc... Și așa raportul s'a citit reprezentantului — poliției. Zipserii cântau afară „Wacht am Rhein!“...

Semnele timpului.

— **Promovare.** Sâmbătă a fost promovat la gradul de doctor în științele juridice simpaticul nostru tiner dl Tului Luchici, la universitatea din Cluj.

Multe felicitări.

— **Studenții noștri.** din Budapesta — scrie „*Poporul Român*“ — au luat frumoasa hotărîre să facă o excursiune în provincie. Astfel s'au întrunit în zilele trecute câți-va și au constituit un cor și orcheștră și vor face prima excursiune în comuna Ghioroc din comitatul Aradului, unde au fost invitați ca să-și dea concursul la petrecerea ce se va arangia a doua zi de Paști. Se vor produce acolo cu piese de cor, orcheștră, solo, etc. Felicităm pornirea bravilor noștri tineri și dorim ca astfel de excursiuni să întreprindă cât se poate de multe în mijlocul poporului nostru, pentru că pot face mult pentru deșteptarea lui culturală. Acești tineri sunt următorii: Seb. Stanca, Sr. Bărbucean, Leon Domide, Is. Linția, Oct. Goga, G. Tulbure, Aug. Monța, T. Jarca, P. Nistor, A. Jorga, D. Vaso, Const. Nedelcu, I. Șepețan, I. Muntean, V. Voinea, I. Lupșa.

— **Plagiu, calomnie și vătămare de onoare.** Aproape cu 3 ani mai înainte s'a întâmplat, că Bokor József a obținut cu piesa sa „Az almafa“ premiul Teatrului comic din Pesta. Scurt după asta veni un alt scriitor, cu numele *Siklossy László*,

traducere după W. T. Krug, succesorul lui Kant la catedra de filosofie din Königsberg. Cursul întreg cuprinde în nemțește câte-va volume. Laurian s'a oprit la cel dintâiu.

Lazar începuse să traducă chiar pe Kant (Eliade, în *Curier*, 1839. p. 263); Laurian se opri la un cantian. Timotei Cipariu al patrulea vechiu cantian, imită (la 1861) pe Laurian și traduce pe Krug întreg, însă prescurtând și eliminând bogata bibliografie filosofică, pe care Laurian crezuse folositor să o susție în traducerea sa. T. Cipariu propuse Krug, „cu toate că limba filosofică și preste tot și în specie precum se află în școala cantiană, e din capul locului mai anevoie de înțelese“. Cursul lui Cipariu s'a publicat în Blaj la 1861.

T. Cipariu relua la 1861 un curs, pe care-l făcuse și la 1848. Cu un deceniu mai înainte, la 1839, aceeași filosofie alui Krug fusese tradusă, „toată“, pentru școalele Blajului, — de Simion Bărnuțiu. De-atunci începu Bărnuțiu să învețe pe Români „drepturile cele înăscute personal de libertate și egalitate“ etc., cum zice Papiu în istoria sa (I. p. 210). La 1839 a tradus-o, dar' de propus o propunea ceva mai de mult Bărnuțiu.

Efectele produse de cantianismul lui Krug-Bărnuțiu au fost foarte mari. Și astăzi s'aud în Transilvania argumentări, a căror origine sunt cursurile amintite de filosofie și celebra cuvîntare dela 1848. Discursul acela este întemeiat pe idei culese din filosofia dreptului Kant-Krugiană. Formule, chiar citate latinești, sunt luate verbal.

Duse pe aripele sentimentului de ură, ce bate în acel discurs, ideile cantiane resimate în fiat justitia, pereat mundus, au umplut de-atunci

care în coloanele lui „*Pesti Hirlap*“ a dovedit. că piesa sus-numită este un plagiu ordinar, o copie fidelă a piesei scriitorului german *Hutt*, cu titlul „*Das wer ich*“. Bokor a protestat energic contra acestei „calomnii“ mărturisind pe cuvîntul său de onoare, că nici n'a văzut originalul german. În urma asta se amestecă în polemie și cunoscutul scriitor maghiar *Tóth Béla*, care a dovedit în mod zdrobitor că, fiind paralelismul între cele două piese atât de clar, atât de evident, încât după legile psihologice este absolut exchisă posibilitatea, că Bokor să nu fi văzut originalul, — zvircolirile jidanului, eare cu ori-ce preț voia să-și dovedească originalitatea, sunt zadarnic, compromițându-se încă și mai mult.

Fiind ast-fel Bokor strîns cu ușa, se decide să ceară satisfacție dela „calomnii“ seî naintea judecătorei. Dar aici a pățit-o și mai rău, căci specialiștii, toți creștini invitați să-și spuie părerea au cătrănit pe originalul scriitor iudeo-maghiar așa, încât probabil i-se va fi dus pofta să mai ia peana în mână.

A fost chiar bine așa, că afacerea a venit naintea tribunalului, căci sentința ce s'a adus, deși indirect, dar negreșit a întărit irecusabil afirmatiunea criticilor „rētăcioși“, frângînd coarnele mărețului plagiator fudul.

S'a dovedit că nu numai subiectul, acțiunea, caracterul persoanelor este „împrumutat“, ci și momentele cele mai neînsemnate, așa că o pretinsă, fatală convenientia ingeniorum magnorum la nici un cas nu se poate admite.

Procesul intentat de sensibilul și cu ori-ce preț după rehabilitare sătosul literat pseudomaghiar susnumiților critici, s'a pertractat Joi naintea tribunalului din Pesta. După interogatori ascultarea martirilor în sensul căreia și rostirea acusei și a apărării, tribunalul a enunțat sentința, acușatiții sunt absolvați de delictul calomniei și al vătămării de onoare ce li s'a impută.

Este natural, că jidovii, după-ce au pus mîna pe toate, — grație înțelepciunii guvernelor maghiare și a „ideei“ — să vină acum rîndul și al literaturii, monopolizându-o și pe aceasta. Apărut-au ce e drept și pîn'aci steluțe în beletristica maghiară; ivitu-s'au și mai nainte „genii“ în domeniul literaturii maghiare, dar pîn'acum n'au reușit să ia în stăpînire și acest teren.

— **Planurile împăratului Wilhelm.** Din Berlin se raportează, că împăratul Wilhelm a prezentat Reichstagului german cel mai nou plan al său, în care arată dezvoltarea flotei engleze dela 1900 încoace. În cercurile deputaților acest plan a provocat agitațiune d'a binele căci știu prea bine din trecut că atari planuri au premers tot-deuna sporirei flotei.

tot Ardealul. Acesta este între Români cel mai mare efect practic al propagandei filosofico-germane a lui Bărnuțiu.

Bărnuțiu nu s'a despărțit toată viața de originea sale filosofice, peste care s'au așezat, firește, alte, multe lecturi posteroare. D. e. între Krug, *Rechtslehre* (partea I. 2, *Öffentliches Recht*) și Bărnuțiu. Dreptul natural public (publicat la 1870) se pot urmări încă serii de capitole asemănătoare. Kant răspunde deci și în cursurile bărnuțiene dela Iași, ale căror concludii — uneori neașteptat de radicale, — au fost combătute de dl T. Maiorescu în cunoscuta scriere „Contra școalei Bărnuțiu“.

Deci, Bărnuțiu, Cipariu, Laurian, Lazar, Budai-Deleanu, — în cursul unui veac de literatură și școală românească — au primit idei cantiane, fie direct din Kant, fie indirect din filosofii cantiani, din Krug. Toți s'au hrănit din aceeași isvor. Această împrejurare ne arată că există o convingere generală despre utilitatea națională a filosofiei cultivate de ei. De-aceea faptul este caracteristic și vrednic de înregistrat în istoria culturală a Românilor.

Ar fi o lucrare utilă, ca cineva să comemoreze pe cantianii români din regat, pentru a împlini o lacună: în istoriile filosofiei se obișnuiește a se arăta la Kant care-i limita geografică a influenței lui; se vorbește și de vecinii noștri, de Unguri, de Poloni; nu se spune însă nimic despre Români.

„Sămănătorul“

G. Bogdan-Duică.

— **Demonstrațiune contra rectorului.** Ni-se comunică, că tinerea maghiară dela Universitatea din Budapesta a pregătit o demonstrațiune „în cadre mai mari“ contra rectorului Dr. Heinrich Gusztáv, din cauză, că acesta n'a voit să primească patronatul cu ocaziunea festivităților kossuthiste la 15 Martie. Cum însă acum universitatea a luat vacanță de Paști, s'au strâns abia vr'o 80 studenți, cari au primit pe rector care avea ora oficioasă cu strigăte de abzug. Rectorul s'a retras în birou, ear demonstrații s'au împrăștiat, liniștiți că și-au luat satisfacție.

— **Pușcături într'un teatru.** În teatrele din Spania domnesc de un timp încoace adevărate stări critice. Scandalale îngrijitoare ale referențelor politice foarte complicate sunt la ordinea zilei. Și erî s'a întemplat un mare scandal într'un teatru din Barcelona, sub durata reprezentațiunii piesei „*Patria nuova*“, arangiat de cataloni și clericali. Publicul a aruncat cu pietri apă actori ear câți-va au tras și focuri de revolver. O nespūsă panică a cuprins tot publicul, așa că în învâlmășala colosală mai mulți au fost răniți. Poliția a deținut 8 oameni.

— **Sfârșitul tragic al unui consul român.** Din Petersburg să telegrafiază: Consulul român Theodorescu probabil din proprie nebagare de seamă a căzut din liftul electric, și puțin după aceea a murit.

Oficeri rus trădător. Se telegrafiază, că căpitanul Jacov a fost degradat, din cauza, că ar fi tradat secrete militate Japonezilor.

Germanii în Africa ostică. Din Berlin vine știrea, că armata colonială a Germaniei în Africa ostică a suferit înfrângere, perzând 7 oficeri și 24 soldați. Asemene a căzut și comandantul armatei, maiorul Blasernack.

— **Aniversarea 55 a victoriei dela Mortarra.** În fortarea Aradului să fac mari pregătiri pentru serbarea aniversării 55-a victoriei dela Mortarra și Novarra, care va fi Mercuri săptămâna aceasta în 23 n. l. c. Nainte de asta cu 55 ani regimentul 33 de infanterie s'a distins în campania contra Italiei. Cum în alți ani, așa și anul acesta serbarea se va face în aceleași cadre: pe piața festivă va fi misă campestră, corpul oficeresc dă o masă festivă, ear pe seama feciorilor se vor aranja jocuri amuzante.

— **Geniul.** Savantul englez, Havelock Ellis a scris o interesantă carte despre cea mai strălucitoare podoabă a omului: despre *geniu*. În cartea sa însă se ocupă numai cu geniile produse de națiunea engleză, în număr de 1085, între cari și 55 femei. Ellis constată că cu dezvoltarea și mai intensivă a culturii și geniile se sporesc, cel puțin așa vede că este în Anglia. Și acesta este un fapt, zice Ellis, de care Englezii cu drept să pot fâli. Arată că din secolul IV. începând până în al VIII. peste tot numai 7 bărbați a avut națiunea britanică, cari merită să fie înșirați printre cei mari. Secolul XI. a dat Englezilor 5 bărbați mari, secolul XII, 11; al XIII. 9; al XIV. 16; al XV. 32; al XVI. 161; al XVII. 191, XVIII. 372, ear secolul XIX. 223 bărbați geniali.

După naștere cei mai mulți au fost fii de părinți comercianți, ceea-ce nu este mirare, căci în Anglia clasa cea mai numeroasă este a comercianților. După bărbații mari născuți din familii de comercianți urmează cei ce s'au născut din părinți industriali: și anume bătător la ochi este numărul cel mare al genilor născuți din părinți măsari și zidari.

Bărbații mari de ordine au vieată lungă. Intre cei 1085 peste tot numai unul a fost, care a murit în etate sub 20 ani, când a atins cu geniul său imortalitatea. 230 au trăit mai mult de 75 ani: 130 mai mult de 80 ani; 66 mai multe de 85 și 20 mai mult de ani. Cei mai mulți au fost fii din familie numeroasă, și a fost ori întâi născuți, ori cel mai tiner. Tatăl celor mai mulți genii n'au fost ceva talente extra-ordinare, dar au fost bărbați cu rațiunea sănătoasă și *morală*.

— **Un revoluționar pocăit.** Căpitanul rus de stat-major Gherșun, instigatorul încercării de omor comisă de studentul Batmașef în contra ministrului Sipiaghin, a fost condamnat la spânzurătoare. Căne i s'a citit sentința, Gherșon a căzut în genunchi și s'a rugat plângend de Curte ca să-i sprijinească cererea de grație pe lângă Tar.

— Să mă erte, a exclamat el, și să-mi dea voe să mă duc ca simplu soldat în Extremul Orient, unde să mor pentru țeară.

În urma acestei cereri de grație fostului căpitan i s'a comutat pedeapsa în închisoare pe viață, iar complicii, care n'au recurs la clemența imperială, au fost executați la Schluselburg.

— **Adelina Patti în America.** Ultimul turneu artistic al marelui artiste Adelina Patti, în Statele Unite, a avut cei mai mare succes posibil.

Artista, cu toată etatea ei de 60 ani trecuți, a păstrat vocea nealterată; ea a cântat în 40 de concerte.

Pentru fiecare concert a primit 25.000 de franci fix, și procente dela intrări, cari se socotesc pe seară 50.000 de franci.

Până acum din acest turneu încă neisprăvit a câștigat suma rotundă de 1.000.000 (un milion) și mai are încă în perspectivă alte 300.000 până la sfârșitul turneului.

Adelina Patti voi ajază într'un tren separat, foarte luxos, și e însoțită de tinerul ei soț.

Ea asigură că acest turneu va fi într'adevăr cel din urmă și cu el va încheia strălucita ei activitate artistică.

— **Originca orașului Vladivostok.** Acest oraș împreună cu provincia în care se află este în posesiunea Rusiei abia de 40 de ani. Este interesant, cum a ajuns în mâna Rușilor acest port al Extremului Orient.

Anume generalul Muraviev pe vremea aceea era „activ“ în Siberia. Într'o bună dimineață fără nici o vorbă ori imputernicire ia orașul dela Chinezi, ocupând și o bună particea de pământ dela neputincioșii galbini.

Că avut-a imputernicire secretă dela Tarul Alexandru II ori ba, nu se știe, deși asta ne face să presupunem testamentul lui Petru cel Mare. Anume un punct al acestui testament sună, că „*Rusia are necondiționată lipsă de un port în Extremul Orient.*“

Că imputernicire manifestă nu a putut avea de fapt, dovedește împrejurarea, că Tarul simplu l-a lipsit de sabie, și l-a aruncat în temniță, pentru-că cuceritorul general a cutezat să răpească un teritor dela China fără permisiune. Că toată indignarea Tarului a fost numai o comedie, năsip în ochii lumii numai că vestitul Tar să și arate simțul său de dreptate reese de acolo, că 2 ore mai târziu generalul a fost eliberat și dus naintea împăratului care îi grăi:

— Domnule general. D-ta ai fost ocupat provincia de lângă Amur fără poruncă, de aceea Te-am fost lipsit de sabie și Te-am fost închis. Dar fiind-că D-ta ai purces în favorul patriei D-tale, acum îți redau sabia și libertatea. Ear pe D-Ta te numesc *conte de Amur*, și Te investiez, cu toată puterea. Mergi îndărăt și ne întărește acolo poziția. *Căci acolo unde steagul rusesc este odată implântat, trebuie să și fâfâie în vecii vecilor!*...

Și generalul Muraviev a întărit Vladivostocul (Regina Orientului)...

— **Frecuența universităților germane.** Cele 22 universități germane au numărat semestrul de eamnă anul trecut 37.881 auditori, între cari 3903 externi. Numărul acesta indică frecuența cea mai mare, care au avut-o școalele academice germane. Semestrul de eamnă 1901—1902 numărul auditorilor externi a fost 2917 ear semestrul de eamnă 1903—1904, 3092.

Cei 3903 ascultători din semestrul trecut s'au împărțit ast-fel la diferitele facultăți: 730 studiază filosofia, limbele și istoria, 722 medicina, 651 matematicile și științele naturale, 366 dreptul, 231 economia națională, 135 theologia ev., 32 theol. cath., 26 tehnica de dinți, 13 farmacia. Dintre aceștia 2620 sunt europeni, ear 473 exotici. Intre europeni au fost Ruși 986, austro-ungari 588, din Svițera 318, Englezi 162, Bulgari 73, Români 69, Francezi 64, Greci 59, Sërbi 55, Holandezi 49, Italieni 43, Turci 41, din Luxemburg 33, din Svedia, Norvegia 34, din Belgia 14, Spanioli 13, Danezi 12, Portugezi 4, Montenegreni 2, din Lichtenstein 1. Exoticii se împart după țări ast-fel: Americani 319, Asiatici 133, Africani 19, Austrialieni 2.

Este interesant, că partea cea mai mare a auditorilor greci ascultă theologia protestantă la Hale și Iena.—Este de alt-cum us și la Români gr.-or. a se trimite tineri pe la facultăți theologice protestante, dar trebuie să o spunem franc, că acest us este cât se poate de condamabil. Marele Metropolitan al României, Melchisedec, care a făcut studiile theologice la institute catolice și protestante, a mărturisit, că *lo catolici nu numai că din diferi-*

lete discipline se propune mai mult ca la protestanți dar și mai sistematic și fundamental.

— **O căsătorie interesantă.** Nainte cu vr'o 2 ani a tost trimis un ture bogat în misiune diplomatică la Viena. Într'o zi tinerul turec: *Sidrben Hamid* a vezut pe o stradă a capitalei o tineră frumoasă, preumblându-se cu mamă-sa. A fost destul să pună ochii pe ea și să o îndrăgiască. Din distanță discretă a urmărit damele până la locuința lor, unde s'a informat mai de aproape despre ele: că una este nevasta funcționarului de stat Koller ear cea tineră este fata lui. Amorezatul turec n'a avut pace, până ce n'a aflat un mod oare care să facă cunoștință cu idealul său. Într'o societate s'au întâlnit, ba și de mai multe ori, unde turecul nostru a dat formal asalt asupra damei curtenindu-i. Dama încă a început să simțască simpatii ascunse față de Hamuid, așa că într'o bună zi ceru și mâna fetei, ear și părinții ei s'au învoit, dar sub condițiunea că turecul va ține o singură nevasă. *În schimb fata va trece la religiuca mohamedană.*

— **Durere de stomac.** *Sgârciuri de stomac, catar greu de stomac, la boale de stomac învechite și împotriva lipset de ope, tit, mijloc sigur. Purgativ sigur, inerția cronică a intestinului gros, la lipsa de scaun purgativ fără dureri, este thea întăritoare de stomac „Centauria“ a farmacistului Kossuth.*

Cutia de probă 1 cor. 20 fil.

Cutia mare . . . 2 cor. —

În contra *tusei, catarului* (troahnă) răgușelii, *flegmei și iritațiunigătului* este de un efect eminent, *pastilele de pept »Senega.«* Prețul 1 cor. Se pot căpeta în farmacia la *»Maria Fecioră«* a farmacistului *Kossuth Pál*, Arad, piața Boros Béni Nr. 15.

— **Coruri bărbătești, cvarteturi de Trifon** Lugojanu:

1. *Calea mândrei și Dorul*, 1 — cor.

2. *Învierea* (poesia de Eminescu) — 2 cor.

De vânzare la librăria Petru Simțion în Arad și la autor (profesor seminarial).

— **Se caută pentru una dintre cele mai mari și renumite bănci de asigurare domni inteligenți, cari până acum nu s'au ocupat cu asigurări, — în loc și în provinciă, cu plată fixă și mare venit lateral. Ofertele sunt a se trimite sub »Fixum« la administrația foii »Tribuna.«**

— **Economii** cari voesc să aibă o recoltă bogată să se provadă cu semințele trebuincioase dela furnisorul de semințe, al curței regale, *Edmond Mauthner* Budapesta Str. Rottenbiller Nr. 33 care trimite gratuit al dorința ori-cui catalogul ilustrat de 226 pagini și care indică prețurile. Prețurile semințelor curate cari incolțesc de sigur și de specii veritabile, sunt mici. Cu deosebire merită a fi amintite cele de nutreț și asortimentul bogat de grâne.

INSERTIUNI ȘI RECLAME.

Czettel Fülöp

lemnării pentru edificii, parchet

și

magasinul de fabrică

pentru

recvisite de măsur

ARAD, Strada Hunyady Nr. 2.

recomandă materialul în bransa aceasta calitatea cea mai bună și pe lângă prețur, de concurență.

Cu distincă stimă:

Walfisch Károly

118 10—15

cond. firmei Czettel Fülöp.

Editor și redactor responsabil: Ioan Russu-Șirlianu.

Premiat cu medalia cea mare milenară la expoziția din Budapesta în 1896.

Turnătoria de clopote și de metal

a lui

Antoniou Novotny

in Timișoara-Fabric.

Se recomandă spre pregătirea clopotelor nouă, precum la turnarea de nou a clopotelor stricate, mai departe spre facerea de clopote întregi armonioase, pe lângă garanție pe mai mulți ani, provăzute cu adiuștări de fer bătut, construite spre a le întoarce cu ușurință în ori ce parte îndată ce clopotele sunt bătute de o lătare prin creșca sunt mântuite de crepare.

Cu deosebire recomand

clopote patentate găurite

de mize inventate și mai de multe ori premiate, cari sunt provezate în partea superioară — ca violina — cu găuri după figura

S și pentru aceea au un ton mai intensiv, mai adânc, mai limpede, mai plăcut și cu vibrație mai voluminoasă decât cele de sistem vechiu. așa că un clopot patentat de 327 klg. este egal în ton unui clopot de 408 klg. patent după sistemul vechiu.

Mai departe se recomandă spre facerea scaunelor de fer bătut, de sine stătător, — spre preadiustarea clopotelor vechi cu adiuștare de fer bătut, — ca și spre turnarea de toate de metal.

Clopote în greutate de 300 klg. și mai jos se află todeauna gata în magazin.

Preț-curanturi ilustrate se trimit la cerere grătit și franco

1035 31—52

Cel mai mare atelier pentru fabricarea mausoleelor în Ungaria de Sud.

Isvorul de comandă cel mai echitabil și comod.

Serviciu prompt.

Soliditatea o confirmă multele scrieri, de recunoștință.

Place de marmoră p. mobile

și

tot felul de lucruri sculptate.

Kapfer György

TIMIȘOARA.

138 5—80

Gyárváros, Andrásy-ut 16 szám.

Diplomă de aur 1891. Oradea-Mare.

SCHÄFFER JÓZSEF

compactor. 1045 92—

ARAD, Strada Tabajdy Károly.

Execută tot felul de

lucrări de compactorie

dela executarea cea mai simplă până la cea mai de lux. — Comandele din loc și provincă se efectuează prompt și punctal. — Lucru bun și solid. Prețuri moderate. Serviciu punctal.

Cel mai eficient isvor de cumpărare în una din cele mai mari prăvălii de

Oroloage și giuvaricale

din Arad.

Pentru prețuri ne mai pomenite se pot căpăta la

Deutsch Izidor,

clasonicar și juvaerģiu

Arad, strada Templom.

(Palatul minoritilor).

Oroloage de aur p. bărbați dela 18 fl. în sus

" " " dame " 12 " " "

" argint " bărbați " 5 " " "

" " " dame " 6 " " "

" oțel și nikel " 2 " " "

Wecker " 1'50 " " "

Oroloage cu pendulă în rate pe lângă 1005 133— aceleași prețuri.

Primește și schimb obiecte de lux, cumpără pe lângă prețul cel mai înalt posibil, aur și argint călcat.

— Telefon n-rul 438. —

Industria de lumină de ceară St. Antonius

I. NEUHOLD & Comp.

Timișoara.

Str. Hunyadi, Batthányi, p. Dózsa, colț cu status sf. Maria.

148 6—30

Fabrică de lumină de ceară artificială.

Distinsă cu premiul statului și cu lauda personală a M. S. Regelui.

■ Fără fum și fără scurgere. ■

— Continuu lumină frumoasă. —

Comande se pot face mai simplu prin postă.

Cumpărăm ceară galbină de albine.

Telefon Nr. 622.

Recomandându-ne în atențiunea On. Public și a On. preoțimii cu cele mai bune lumină de ceară din patrie.

Cu toată stima:

I. NEUHOLD & Comp.

Cruce sau stea dublă electro-magnetică

Patent Nr. 86967.

Nu e crucea Volta.

Nu e leac secret.

vindecă și înviează sub garanție.

Aparatul acesta, vindecă și folosește contra durerilor de cap, urechi și dinți, migrene, neuralgie, împedecarea circulației sângelui, anemie, amuțeli, tinitus de ureche, bătăe-de inimă, sgârșituri de inimă, astma, suzul greu, sgârșituri de stomac, lipsa poftel de mâncare, răceală la mâni și picioare, slăbirea peste tot, reuma, podagă ischias, odului în pat, influența, insomnia, epilepsia, circula-

țianeregulată a sângelui și contra multor altor boale, cari la tractare normală a medicului se vindecă prin electricitate. Inusirea acestei aparat este, că vindecă nu numai din timp în timp, ci introduce constant în corpul omenesc binefacătorul curent, când pe deoparte vindecă cu succes boalele afecțate, eară pe de altă parte e cel mai bun scut contra îmbolnăvirilor.

In corpul omenesc binefacătorul curent, când pe deoparte vindecă cu succes boalele afecțate, eară pe de altă parte e cel mai bun scut contra îmbolnăvirilor.

Deosebită atențiune e a se da împrejurirei, că acest aparat vindecă boale vechi de 20 ani.

In cancelaria mea se află atestate incurse din toate părțile lumii, cari prețuesc cu mulțumire invențiunea mea și ori-cine poate vedé aceste atestate. Pacientul, care în decurs de 45 zile nu se va vindeca prin aparatul meu, primește banii înapoi.

Unde ori-ce încercare s'a constatat zădarnică, rog a proba aparatul meu. Atrag atențiunea P. T. public asupra faptului, că aparatul meu nu poate fi confundat cu aparatul „Volta”, care atât în Germania, cât și în Austro-Ungaria a fost oficial oprit fiind nefolositor, pe când aparatul meu electro-magnetic prin deosebita-i putere vindecătoare, e în genere cunoscut, apreciat și răspândit.

Chiar și ieftinătatea estroordinară a crucei mele electro-magnetice o recomandă cu înțire.

624 -196

Prețul aparatului mare e Cor. 6.
folosibil la morburii învechite.

Prețul aparatului mic e Cor. 4.
folosibil numai la copii și la femei de constituție foarte slabă.

Locul central principal de vânzare și expedare pentru țeară și străinătate e:

Müller Albert, Budapesta, V., str. Vadász 42./K
colțul str. Kálmán.

Fabrica de motoare în Dresda

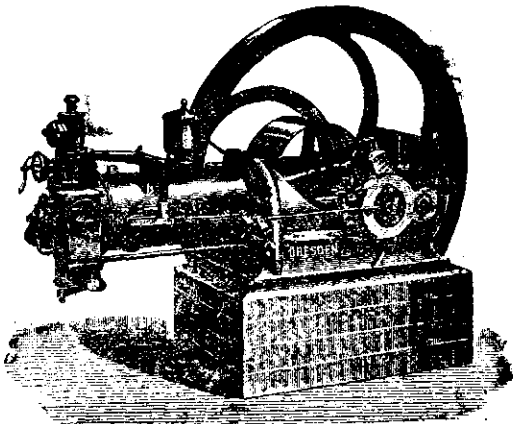
(mai înainte Hille) stabilimentul filie și atelier

GELLÉRT IGNÁ CZ și COMP.

Telefon 12-91 BUDAPESTA, VI. Calea Teréz 41. Telefon 12-91

Recomandăm ca recunoscute de cele mai perfecte motoare de Dresda de benzin, locomobile și motoare p. producere de gaz de cărbuni (generator).

Manipularea cea mai simplă
64 distincții.

8
Cel mai ieftin motor
de stat.

8000 de mașini transportate în chipul cel mai culant.

Pentru mănare de mori, mănare, cămări b. nutrețori în economie de țară de tăiat lemne, ridicat de apă, trierată și pentru alte lucrări economice și industriale. Motoarele din Dresda sunt cele mai perfecte, la toate expozițiile din lume, acestea au dobândit cele dintâi premii.

Condițiuni de plată favorabile. — — — — — Garanțare absolută!

NOU! Atelier principal în Budapesta. NOU!
am arangeat cu specialiști și mașiniști din Dresda

84 9-10

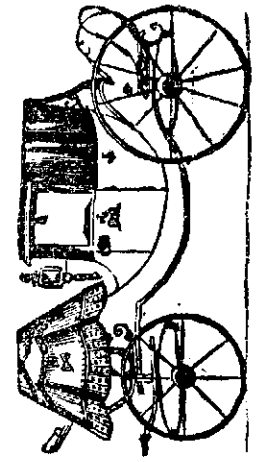
Nou atelier pentru fabricare de roți și trasuri!

Am onoare a aduce la cunoștință on. public din țeară și din provincia, că la

Arad, strada Kossuth n-rul 18
am deschis un

atelier pentru fabricare de roți și trasuri

corespunzătoare necesităților moderne.

Îndeplinec în acest atelier toate lucrările și reparaturile corespunzătoare solid și prompt, pe lângă prețuri avantajoase. Provoacă-mă la faptul că numai la fabrica de mână I. am lucrat, sunt în poziție de a putea satisface pe deplin m. on. public, pentru al cărui sprijin mă rog.

Cu deos. stima
1068 24-80

Kiss Odön, fabricant de roți și trasuri.

Prăvălie nouă!

ifj. FITUS IOZSEF

prăvălie și magazin de sticlă, porțelan, lampe și rame de tablouri.

ARAD, Strada Forray nr. 4

Pe lângă prețuri moderate se află de vânzare vase de porțelan pentru cafea, ceaiu vase de lavoar, obiecte de gală din majolika, lampe de masă și pendante, tot felul de obiecte de sticlă, obiecte de cristal, colorate șel.

173 2-15

„Muresanul”

instituit de credit și economii, societate pe acții în

MARIA-RADNA

Fundat și desebis în 15 Noemvrie 1897.

Capital social fl. 40.000, în 400 acții de fl. 100.

Acordă: credite personale pe cambii; credite pe cambii cu acoperire ipototecară; credite pe obligațiuni cu cavenți până la fl. 50; și împrumuturi pe amanete și efecte publice.

Primește: depuneri de bani spre fructificare, după cari institutul plătește contribuția erarială; ear' deponenții primesc după banii depuși până la 1000 5% de la 1000 în sus 6% interese.

Direcțiunea.